

Význam a využívanie psov na agroturistických farmách

Modul no. 4: Precision Livestock Farming

Martin Fik

Slovak University of Agriculture in Nitra

Faculty of Agrobiological and Food Resources

Erasmus+ project 2021-1-SK01-KA220-HED-000032068

Co-funded by
the European Union

Vývoj pasenia

- Človek využíva vlastnosti psov od nepamäti.
- Prvé využitie bolo na lov zveri, kde človek využíval pôvodné vrodené vlastnosti (stopovanie, hľadanie, durenie, zveri a zadržanie zveri).
- Usmrtenie zveri - právo „posledného úderu“ pri love si zanechal človek a to výcvikom a selekciou genotypov.
- Na ochranu stáda hospodárskych zvierat a pasenie človek využíva oslabené lovecké vlastnosti psov.
- Využívanie pasenia stáda rôznymi národmi, v rôznych geografických a klimatických podmienkach viedlo ku vzniku rôznych plemien pracujúcich so zvieratami.

- Pastierske správanie pri psoch je modifikované predátorské správanie. Selektívnym šľachtením sa podarilo minimalizovať prirodzený sklon pri psoch považovať hospodárske zvieratá za potencionálnu korisť, no zároveň zachovať niektoré lovecké vlastnosti voči dravej zveri, čím vznikol veľmi efektívny pastiersky pes.

- Pastierske psy patria do skupín psov, ktoré sú vycvičené na pasenie, alebo patria k plemenám, ktoré majú tieto vlastnosti vrodené.

Vlastnosti psov využívané na farmách

- Pasenie stáda (pastierske psy)
- Stráženie stáda (ovčiarske psy)
- Hnanie stáda (dobytkárske psy)

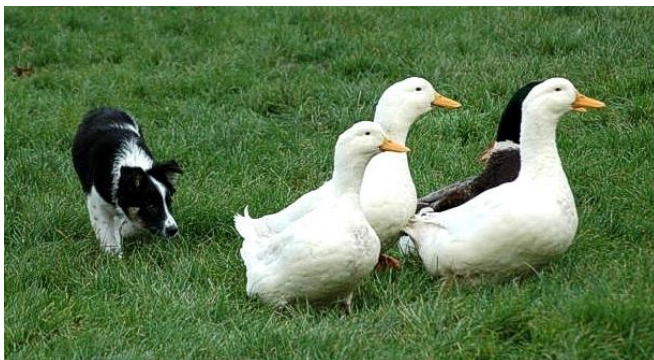

Potlačené lovecké vlastnosti, snaha nahnať zvieratá pred ALFA jedinca (podobne ako pri vlkoch). ALFA jedinca predstavuje človek (psovod).

- Potlačená vlastnosť posledná fáza lovu – usmrtenie koristi.

Vlohové vlastnosti

- Vlastnosti podmienené geneticky.
- Je ich treba prebudiť v jedincovi správnymi podnetmi.
- Prebúdzanie vlohových vlastností je niekedy dlhší proces.
- **Prebúdzanie vlohových vlastností ovplyvňuje:**

- povaha jedinca (pri pracovnom využití psov je dôležitá pevná povaha),
- výcviková zrelosť (je ovplyvnená mnohými ďalšími faktormi ako zdravotný stav, výživa, dostatok podnetov a pod.),
- socializácia (je tým zložitejšia, čím je labilnejšia povaha jedinca),
- skúsenosť (pozitívna alebo negatívna),
- správna postupnosť (postupnosť výcviku).

Stráženie stáda

- Využívanie vrodeného správania sa ovčiarskych psov.
- Využívanie vrodenej odvahy – ostrosti (voči dravej zveri).
- Stráženie stáda pre dravou zverou (medveď, vlk, rys, krkavce a pod.).
- Stráženie stáda pred zlodejmi.

Najlepšie sa osvedčili psy, ktoré sa pohybujú v stáde voľne, stádo je na tieto psy zvyknuté a v prípade prítomnosti dravej zveri bezprostredne reagujú. V posledných rokoch okrem veľkých šeliem v ovčiarstve problémy robia aj krkavcovité vtáky (najmä krkavec), ktoré dokážu po okotení ovce zabiť jahňa, alebo aj poškodiť dospelé ovce napríklad vyklátím oka.

Co-funded by
the European Union

Hnanie stáda

- Cieľ hnania – regulácia pohybu stádových zvierat (hlavne HD, oviec).
- Využívanie vrodeneho správania sa psov – hnať zvieratá prostredníctvom štipania ich do nôh, hlavne päty (Heeling) a štekania.
- Majú vynikajúci cit na vyvíjanie tlaku na zvieratá.
- Pohybujú sa tesne za zvieratami na hranici nebezpečenstva.
- Pracujú za stádom bez ohľadu na to, kde sa nachádza ALFA.
- Na pohnutie stáda využívajú štipanie jedincov do nôh.
- Charakteristický menší vzrast na kratších nohách, bez výrazného stopu a nadočnicových oblúkov, čo eliminuje kopnutie od dobytku.
- Sú schopné sa naučiť do určitej miery aj prácu typickú pre ovčiarske plemená.

Co-funded by
the European Union

Pasenie stáda

- Je využívanie vrodeného správania sa pastierskych psov, ktoré je obohatené o naučené postupy podľa potrieb a podmienok človeka.
- Cieľ pasenia – regulácia pohybu stádových zvierat (ovce, HD, kačice a pod.)
- Samotné pasenie sa skladá z viacerých inštinktov.

- Tieto psy držia pasúce sa zvieratá v skupine. Cielene idú dopredu alebo na čelo zvierat, aby skupinu zvierat otočili alebo zastavili.

Co-funded by
the European Union

Komplex inštinktov pasenia

- Zoskupenie pasúcich sa zvierat (Gathering) – do kompaktného celku
- Obiehanie okolo stáda (Flanking) – využívanie „vrodeného citu“ aby sa stádo nedalo do pohybu – tzv. za „zónou úteku“ ale aby sa zároveň dostal do pozície, z ktorej môže stádo pohnúť požadovaným smerom.
- Uvedenie stáda do pohybu (Lifting) podľa požiadaviek ALFA – veľmi dôležitý inštinkt – ide o cit aký tlak vyvinúť, aby sa stádo nevyplašilo.
- Vedenie stáda v priamom smere (Wearing), smer určuje ALFA, pes eliminuje vychýlenie stáda z požadovaného smeru.
- Zadržanie unikajúceho stáda (Heading), pes beží ku hlavám prvých zvierat v stáde, aby ich spomalil a hlavne reguloval smer pohybu stáda ku ALFA.
- Udržanie zvierat v blízkosti ALFA (Balancing) – pes sa pohybuje stále na opačnej strane stáda než ALFA (považovaný za najdôležitejší inštinkt)
- Odčlenenie jedinca zo stáda (Shedding, Singling) – pre jeho „ulovenie“ ALFA – táto vloha je geneticky zafixovaná hlavne u border kólii.

Co-funded by
the European Union

ALFA

- Pes je spoločenské zviera žijúce vo svorke v prísnej hierarchii.
- Túto skutočnosť si prenáša aj do spolužitia s človekom.
- Človek nemusí byť zákonnite ALFA.
- ALFA pozícia sa upevňuje od šteňaťa, výcvikom, rešpektom, niekedy aj trestaním.
- Pozíciu BETA má jedinec, ktorý sa snaží dostať na pozíciu ALFA.
- ALFA jedinec riadi lov.

- ALFA má právo „posledného úderu“ pri love.
- Základom pasenia je práca pre ALFA !!!
- ALFA psovod musí mať vynikajúci CIT PRE PRÁCU so psami.
- ALFA musí prejavovať určitú nadradenosť, no zároveň musí aj dávať.
- Časť CITU PRE PRÁCU so psami u ALFA je vrodená a časť získaná vedomosťami a skúsenosťami.

Co-funded by
the European Union

Štýly pasenia

- Tradičný štýl (TS) – najčastejšie využívaný, vlohové vlastností pre tento štýl má väčšina pastierskych plemien.
- Zhromažďovací štýl (CS) – uznaný FCI až v roku 2008, vlohy pre tento štýl majú len border kólie a austrálske kelpie.

Tradičný štýl (TS)

- Cieľom je spolu s ALFA priviesť stádo na konkrétne miesto (miesto pasenia, miesto uzavretia).
- Behaním pes vymedzuje hranice, ktoré stádo nesmie prekonať.
- Využitím viacerých psov pri tradičnom štýle pasenia sa vytvorí priestor, v ktorom sa stádo môže pohybovať (pásť sa).

Zhromažďovací štýl (CS)

- V minulosti využívaný hlavne vo Veľkej Británii a v Austrálii.
- Uznaný FCI až v roku 2008.
- Vlohy pre tento štýl majú len border kólie a austrálske kelpie.
- Cieľom pasenia štýlom CS je stádo rozptýlené po pastvine obehnutím veľkým oblúkom zhromaždiť, premiestniť k ALFA a balancovaním okolo udržať stádo v jeho blízkosti. V praxi sa využíva pojem Gathering.

Morfometrické aspekty využívaných psov pri práci so stádovými zvieratami

- Osrstie tela (chráni telo pred zrážkovou vodou, mechanickým poškodením, odráža svetlo a pod.).
- Telesná substancia – korektná substancia tela ovplyvňuje kondíciu, vytrvalosť a mechaniku pohybu.
- Zauhlenie končatín - korektné zauhlenie končatín ovplyvňuje mechaniku pohybu psov.
- Mechanika pohybu – správna mechanika pohybu uľahčuje psovi pohyb. Ovplyvňuje vytrvalosť. Najprirodzenejší pohyb pre psa je klus.
- Postavenie ušnic – vzpriamené ušnice vyvolávajú väčší rešpekt.
- Rozloženie farieb a ich pomer – neexistujú žiadne dôkazy, no tvrdí sa, že príliš veľa bielej farby znižuje rešpekt zvierat voči psom (pri border koliach).

Fyziologické aspekty využívaných psov pri práci so stádovými zvieratami

- Zdravotný stav
- Kondičný stav
- Vlohové vlastnosti
- Povahové vlastnosti
- Reaktivita
- Odvaha – ostrosť

Prejav vlôh pasenia

- Využívanie očného kontaktu (Eye).
- Držanie a pohyb tela (Posture, Movement).
- Cit pre zaujatie vhodnej pozície voči zvieratám (Balance point).
- Cit pre odhad potrebnej vzdialenosti od zvierat (Zone point, Bubble, Personal space).
- Cit pre druh vyvíjaného tlaku a intenzitu tlaku voči zvieratám (Power).
- Cit pre tempo a zmenu tempa (Pace).
- Cit pre využitie okamihu (Time).
- Schopnosť predvídať – 6 zmysel (Predict).
- Schopnosť rýchleho rozhodnutia pre ovplyvnenie smeru stáda alebo jedinca (Pick out, Choose).
- Využitie svojej sily, svojho vplyvu (Grip).

Co-funded by
the European Union

Rozdiely vlôh pasenia medzi plemenami

- Najväčšie rozdiely medzi plemenami sú vo využívaní očného kontaktu.
- Plemená so silným využitím očného kontaktu (Strong-eye) takmer výhradne túto vlohu využívajú border kolie. Pohybujú sa v prikrčenom postoji s hlavou natiahnutou dopredu. Poloha chrbta sa takmer nemení, nohy však rýchlo kmitajú. Práca je charakterizovaná obiehaním okolo stáda a pohybom stáda **k ALFA** (Collecting).
- Plemená so slabým využitím očného kontaktu (Loose-eye) zdá sa, že stádo očami psy vôbec nepozorujú. Štýl je charakteristický pre všetky ostatné pastierske psy (okrem border kolií a austrálskych kelpií). Psy klusajú vedľa stáda, alebo za stádom s vysoko postavenou hlavou. Tieto psy kontrolujú pohyb stáda. Psy pracujú hlavne **s ALFA** (Traditional).

Co-funded by
the European Union

Testovanie vlohových vlastností

- FCI test prirodzených vlôh k paseniu (NHAT)
- Cieľom je posúdiť, či jedinec má vlohy pre pasenie.
- Skúška je v krajinách zastrešených FCI využívaná od 2016.
- Vek psa na skúške min. 6 mesiacov.
- Prvá časť skúšky je zameraná na socializáciu psa pri ovciach.
- Druhá časť skúšky je zameraná na testovanie samotných vlohových vlastností súvisiace so záujmom psa o ovce. Testuje sa pri ohrade s ovcami, v prípade nezájmu priamo v ohrade s ovcami.
- Pes v kontakte s ovcami nemá byť príliš horlivý, nemá sa snažiť ovce hrýzť, má si udržiavať balans.
- Nežiadúca je agresivita voči ovciam a strach z oviec.

Skúška pracovných vlastností - HWT (Herding Working Test)

- Okrem vlohových vlastností značne využíva aj naučené schopnosti.
- Touto skúškou sa hodnotí schopnosť pracovného využitia psov so stádom oviec (pastierske schopnosti, poslušnosť, iniciatívnosť, pracovný cit).
- Skúška by sa mala byť podmienkou pri výbere jedincov pre chov u plemien s pôvodnou prácou - pasenie.

- Druhy skúšky HWT :

- *Herding Working Test* - Collecting style, HWT CS

- Herding Working Test - Traditional styl, HWT TS

Co-funded by
the European Union

Predmety skúšky *HWT (Herding Working Test) CS*

- Skúška výlučne pre plemená border kolie a austrálske kelpie
- vyhnanie z košiara - *exit from a pen*
- zháňanie oviec - *drive together*
- vybehnutie oblúkom k ovciam (zhromaždenie oviec) - *outrun (gathering)*
- vybehnutie nie kratšie ako 75 m
- prevzatie oviec a ich uvedenie do pohybu - *lift*
- privedenie oviec k méte - *fetch*
- hnatie oviec určeným smerom - *drive away*
- hnatie oviec určeným smerom - *drive away*

Pes musí pracovať spôsobom primeraným pre plemeno.

Pes sa správa primerane voči ľuďom a ovciam.

Zúrivé chniapanie oviec – diskvalifikácia.

Predmety skúšky *HWT (Herding Working Test)* TS

Skúška určená pre všetky ostatné plemená okrem border kolie a austrálske kelpie.

- Vyhnanie z ohrady.
- Zahnanie späť do ohrady.
- Ovládnutie stáda.
- Jedno zastavenie.
- Pasenie do štvorca (15 x 15 m).

Okrem výnimočných prípadov by pes nemal hrýzť ovce a každý prejav surovosti sa postihuje. Krátke uštipnutie sa toleruje len v prípade, ak je potrebné pre udržanie kontroly nad stádom.

Nápadné a nemiestne hryzenie sú dôvodom pre diskvalifikáciu.

Co-funded by
the European Union

Využitie pastierských psov pre rôzne ukážky

- V súčasnosti je populárne prezentovať najmä plemeno border kólia formou rôznych ukážok, ktoré využívajú jeho vrodené vlastnosti tzv. pasenia.
- Ide najmä o ukážky na menších zvieratách (ovce, kačice).
- Psy musia dostať skupinu zvierat cez rôzne prekážky alebo ich dostať na určité miesto, napríklad do kruhu na zemi.

Siedlce University
of Natural Sciences
and Humanities

Partners:

Czech University
of Life Sciences Prague

Ďakujem za pozornosť!

This presentation has been supported by the Erasmus+ KA2 Cooperation Partnerships grant no. 2021-1-SK01-KA220-HED-000032068 "Innovation of the structure and content of study programs in the field of animal genetic and food resources management with the use of digitalisation - Inovácia obsahu a štruktúry študijných programov v oblasti manažmentu živočíšnych genetických a potravinových zdrojov s využitím digitalizácie". The European Commission support for the production of this presentation does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Name Surname

Email address

Co-funded by
the European Union

PHOTOS OBTAINED FROM SOURCES:

<https://www.pinterest.com/pin/266064290458854011/>

<https://www.pinterest.com.au/pin/11047961571025777/>

https://en.wikipedia.org/wiki/Herding_dog#/media/File:Kelpie_walking_across_the_backs_of_sheep.jpg

https://en.wikipedia.org/wiki/Herding_dog#/media/File:Highland_games_dog_herding_1.JPG

https://en.wikipedia.org/wiki/Herding_dog#/media/File:Roman_Relief_of_a_Herdsman_-_Walters_2319.jpg

[https://en.wikipedia.org/wiki/Herding_dog#/media/File:Border_Collie_\(View_Dan\)_9_semaines_sur_canards.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Herding_dog#/media/File:Border_Collie_(View_Dan)_9_semaines_sur_canards.jpg)

<https://www.k9ofmine.com/herding-dog-breeds/>

<https://www.loveyourdog.com/herding-dog-breeds/>

germanshepherddoggreekfans.blogspot.com/2015/09/from-high-to-schutzhund-schutzhund-and.html

<https://www.pinterest.com/pin/herding-german-shepherd--753367843894108429/>

<https://www.rover.com/blog/train-herding-dog/>

<https://www.pinterest.com/pin/260927372147096049/>

<https://www.pinterest.com/pin/731131320730088530/>

<https://www.doggybrace.com/an-in-depth-look-at-herding-dogs/>

Co-funded by
the European Union